

Perspective statistic-computaționale privind utilizarea etimologiei în operele literare

Horia-Nicolai L. Teodorescu

Limba română include cuvinte din foarte multe limbi europene, unele azi dispărute. Prezentarea, rezultat al cercetărilor de mai mulți ani ale unui grup de lucru, folosește metode statistice și computaționale și expune elemente teoretice și aplicative privind etimologiile cuvintelor din vocabularul mai multor autori români din perioada interbelică și din zilele noastre. Este propus conceptul de *l*-etimologie ca ansamblu al cuvintelor utilizate cu etimologie într-o limbă dată, *l*. Este analizată comparativ utilizarea *l*-etimologiilor la diverși autori. Se arată că utilizarea *l*-etimologiilor de către diverși autori are frecvent o structură unică, de tip Pareto (Zipf). Cu alte cuvinte, mulțimile de cuvinte cu etimologii date, din operele diverșilor autori, urmează și ele o distribuție Zipf. Se probează că etimologiile nu au o apariție neutră în operele scriitorilor, în sensul că nu apar pur aleatoriu urmând statistic un șablon etimologic al limbii. Rezultatele arată că folosirea etimologiilor este dependentă de autor și uneori de operă și că, posibil, este uneori un instrument stilistic. Diferențele între *l*-etimologiile diverșilor autori, chiar pentru scrieri scurte, sunt adeseori la un nivel de încredere de peste 99.9% (test χ^2). Analiza dinamicii de apariție a unor cuvinte și a *l*-etimologiilor indică o variație neuniformă pe parcursul unor opere a folosirii cuvintelor și a statisticii etimologiilor. Dinamica urmează un proces Bernoulli-Poisson pe unele segmente ale operelor; dinamica poate să se modifice la nivel de probabilități pe parcursul operelor.

Caracteristicile stilistice ale lucrărilor și autorilor analizați sugerează că folosirea etimologiilor poate fi specifică autorilor și constituie, posibil, la unii autori, un instrument stilistic. Legătura cu subiectul operelor a *l*-etimologiilor prezente în opere este de asemenea detectată. În concluzie, pe baza analizei statistice, se poate deduce că folosirea etimologiilor cuvintelor este un instrument stilistic-evocator sau invocator, pe care unii autori îl mănuiesc cu talent, departe de utilizarea neutră. Analiza de detaliu a folosirii etimologiilor la unii autori indică o posibilă nouă figură de stil, care amintește de *metalepsis*. Numeroase exemple sunt prezentate pentru a ilustra aspectele enunțate.